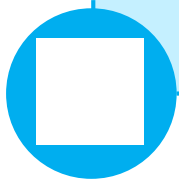

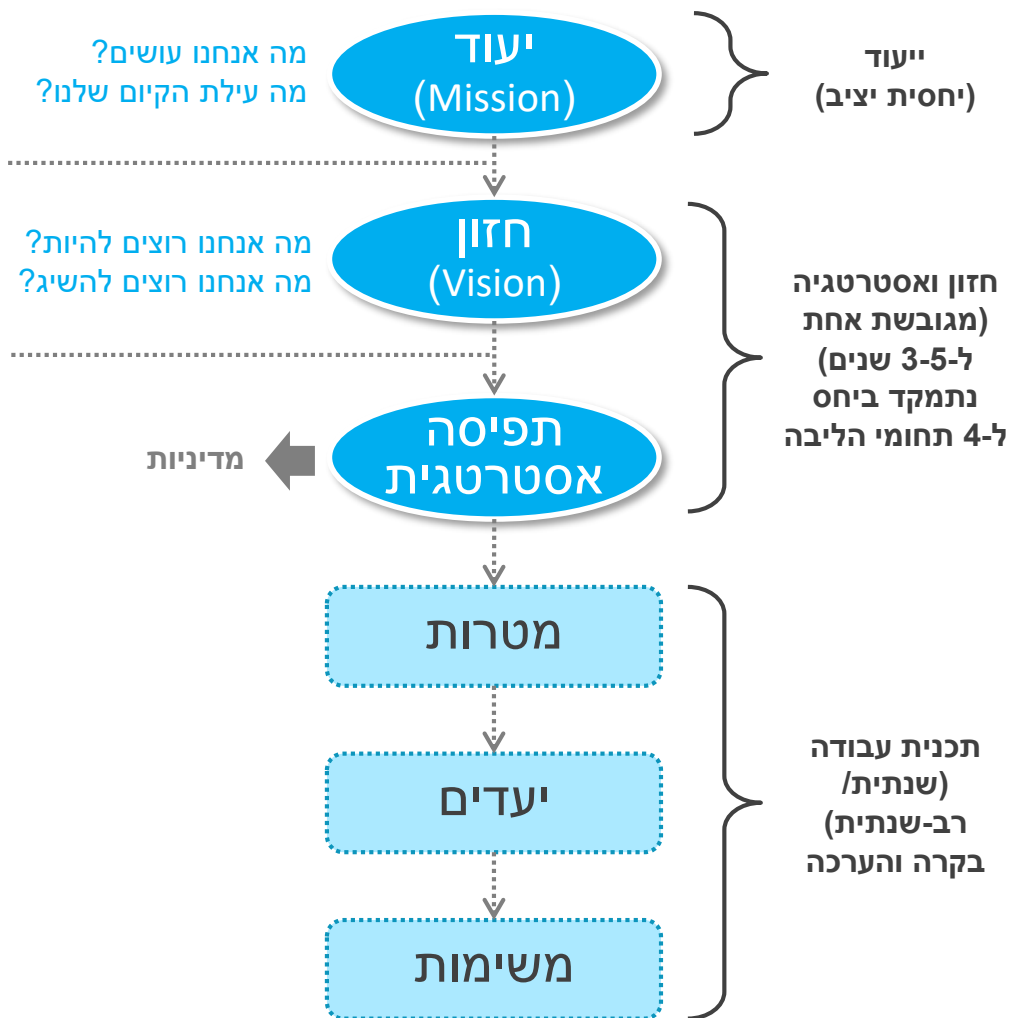
ניתוח הייעוד של משרדי חינוך

הייעוד כבסיס לתהליך האסטרטגי

מערכת החינוך 2030

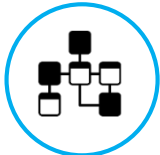
תהליך גיבוש אסטרטגיה ותוכנית עבודה מתחיל מהגדרת הייעוד של הארגון: הקדמת שאלת ה"מה" ל"איך"

הייעוד נלמד ממקורות שונים: ממסמכים רשמיים (חקיקה, מסמכי מדיניות, אסטרטגיה), מהצהרות מדיניות (תכנית רב שנתית) ומביצוע בפועל

ייעוד החינוך הוא נושא מורכב הנמצא ביסוד הדיון של המומחים בתחום, ויש לגביו גישות רבות שלא בהכרח מתיישבות זו עם זו

כעזר לחשיבה ועל מנת לסייע במעבר לדיון אסטרטגי בוצעו:

1. **מיפוי ראשוני רחב של מדינות ברחבי העולם**
 - בוצעה סקירה השוואתית של מעל 30 מדינות מסוגים שונים לבחינת הייעוד של משרד החינוך, כפי שנתפש על ידן
2. **הגדרת מרכיבי הייעוד והמבנה**
 - בחינת הייעודים היוותה בסיס להגדרת מרכיבי הייעוד והקשר ביניהם
3. **בחינת חוק חינוך ממלכתי בישראל ביחס למודל שהוגדר**

בחינת הייעוד של משרדי חינוך בעולם

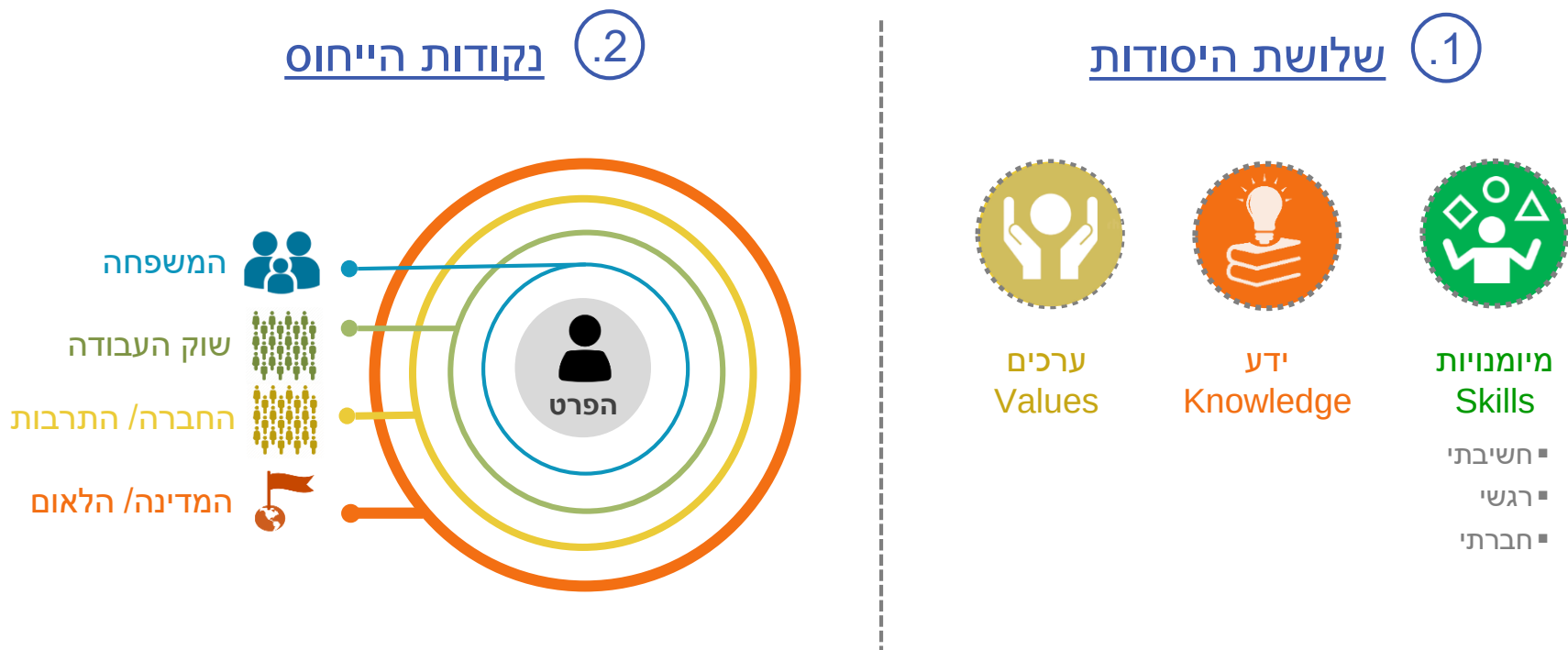

ה-framework הדו-ממדי של הייעוד

מערכת החינוך 2030

ה-framework כולל את:

1. שלוש היסודות, על בסיס התפיסה המקובלת ביחס לדמות הבוגר
2. נקודת הייחוס – התכלית לשמה מוקנים לבוגר שלוש היסודות הנ"ל

מיפוי וניתוח הייעוד של מערכות חינוך צריך להתבסס על שני הצירים

מערכת החינוך 2030

נקודות הייחוס

המדינה/ הלאום	החברה/ התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
					מיומנויות
					ידע
					ערכים

היסודות

א. מדינות עם מערכת חינוך איכותית

המדד הרווח כיום הוא מדד ציוני PISA, אליו הוספנו מדדים נוספים כבסיס לסל מדדים רב ממדי* של מכון ERI לסיווג המדינות המובילות:

כתר שעברו זינוק:

מדינות זינוק

ביצעו את הזינוק הכי גדול
ב-10 השנים האחרונות

מדינות כתר

מובילות באיכותן לאורך זמן
(מצוינות היום וגם לפני עשור)

ב. מדינות בעלות קווי דמיון לישראל

על בסיס פרמטרים שונים של דמיון לישראל נבחרו מדינות נוספות להשוואה:
גודל אוכלוסייה, תמ"ג לנפש, שיטת ממשל, אתגרים לאומיים, השקע פר תלמיד ועוד וכדומה

* המבוסס על איכות הלמידה וההישגים הלימודיים של תלמידה, מידת השוויון בין התלמידים, מידת ההכללה (inclusivity) והמידה בה היא תורמת למובילות החברתית של תלמידה (הכשרת דור העתיד של מנהיגי מערכת החינוך: מפת ידע, ERI, 2016)

מדינות ההשוואה (1 מתוך 2)

מערכת החינוך 2030

מדינות כתר/
זינוק

הוצאה
על חינוך לתלמיד
(אלפי דולרים)

גודל
אוכלוסייה
(מיליונים)

תמ"ג
לנפש
(אלפי דולרים)

שיטת ממשל

אתגרים לאומיים

	ישראל	לא נכנסה לדירוג	6.7	8.7	36.2	קונפליקטים על רקע לאומי ועם מדינות שכנות
	נורבגיה	כתר שעברה זינוק	14.1	5.4	70.6	מונרכיה חוקתית עם שלטון פרלמנטרי
	פינלנד	כתר	9.8	5.5	44.1	דמוקרטיה פרלמנטרית
	סינגפור	כתר	אין נתונים	5.6	90.5	משטר פרלמנטרי עם מאפיינים סמכותניים
	גרמניה	זינוק	10.8	82.7	50.2	רפובליקה פדרלית חוקתית
	אירלנד	זינוק	9.2	4.7	76.6	דמוקרטיה פרלמנטרית
	עבר של קונפליקטים על רקע דתי ולאומי					

מקורות:

תוצר לנפש ב-PPP וגודל אוכלוסייה – IMF, 2017
הוצאה לנפש על חינוך יסודי ועל-יסודי – OECD, 2014 (פורסם ב-2017)

מדינות ההשוואה (2 מתוך 2)

מערכת החינוך 2030

מדינות כתר/ זינוק	הוצאה על חינוך לתלמיד (אלפי דולרים)	גודל אוכלוסייה (מיליונים)	תמ"ג לנפש (אלפי דולרים)	שיטת ממשל	אתגרים לאומיים
 ישראל	לא נכנסה לדירוג	6.7	8.7	36.2	קונפליקטים על רקע לאומי ועם מדינות שכנות
 שבדיה	לא נכנסה לדירוג	11.0	10.2	51.3	מונרכיה חוקתית עם שלטון פרלמנטרי
 בלגיה	לא נכנסה לדירוג	11.9	11.3	46.3	מונרכיה חוקתית עם שלטון פדרלי
 צ'כיה	לא נכנסה לדירוג	6.9	10.6	35.2	דמוקרטיה פרלמנטרית
 דרום אפריקה	לא נבדקה	אין נתונים	56.5	13.4	דמוקרטיה פרלמנטרית
					עבר של קונפליקטים על רקע לאומי
					עבר של קונפליקטים על רקע גזעי

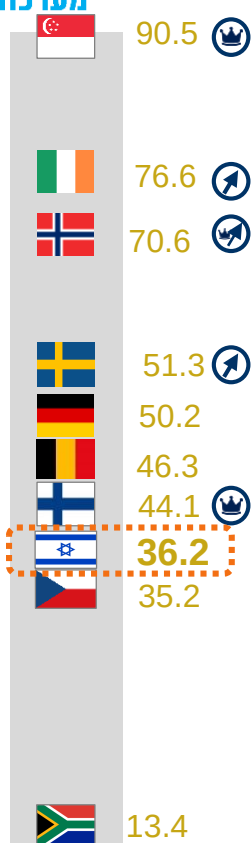
מקורות:

תוצר לנפש ב-PPP וגודל אוכלוסייה – IMF, 2017
הוצאה לנפש על חינוך יסודי ועל-יסודי – OECD, 2014 (פורסם ב-2017)

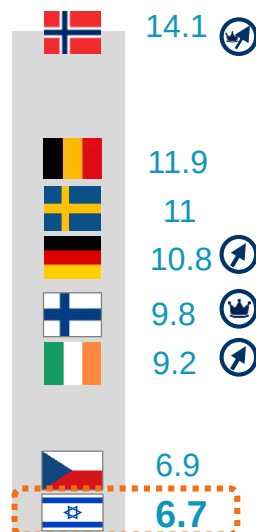

תמונה השוואתית של מדינות הבנצ'מרק

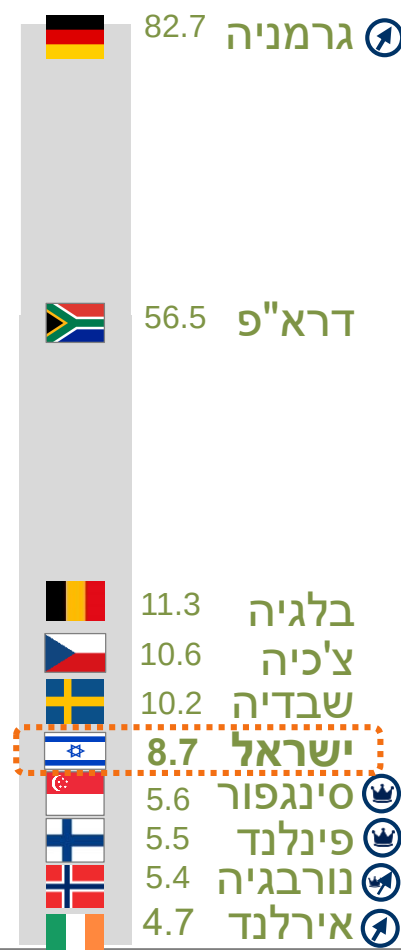
מערכת החינוך 2030

תמ"ג לנפש
(במונחי כוח קנייה, אלפי דולרים)

הוצאה על חינוך – יסודי ועל יסודי
(באלפי דולרים לתלמיד)
* סינגפור ודרום אפריקה אין נתונים

גודל אוכלוסייה
(מיליונים)

ייעודים לדוגמא כפי שמופיעים באתרי משרדי החינוך נורבגיה

מערכת החינוך 2030

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
	מיומנויות הדרושות להשתלבות בחברה	המיומנויות הדרושות להשתתפות בשוק העבודה		המיומנויות הדרושות לשליטה וניהול חיי הפרט	מיומנויות
	הידע הדרוש להשתלבות בחברה	הידע הדרוש להשתתפות בשוק העבודה		ידע הדרוש לשליטה וניהול החיים	ידע
	ערכים הדרושים להשתלבות בחברה	הערכים הדרושים להשתתפות בשוק העבודה		הערכים הדרושים לשליטה וניהול חיי הפרט	ערכים

The purpose of primary and secondary education in Norway, as defined in Section 1-1 of the Education Act, emphasises that the education shall provide all children and young people with the knowledge, attitudes and values that enable them to master their own lives and participate in society and in working life. To follow up the lower secondary school, the Government has emphasised the following paramount goals for primary and secondary education:

- Everyone shall be included and experience mastery.
- Everyone shall master basic skills.
- Everyone shall complete upper secondary school.

מקור:

https://www.regjeringen.no/contentassets/ffb297588bfd4ddbcbcd18011afdf078/f-4276-e_web.pdf

ייעודים לדוגמא כפי שמופיעים באתרי משרדי החינוך פינלנד

מערכת החינוך 2030

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
	נק' ייחוס תרבותית	המיומנויות הנדרשות בשוק העבודה		הזדמנויות לפיתוח אישי (דרך חינוך ושירותים תרבותיים)	מיומנויות
					ידע
					ערכים

Work carried out within the Ministry's administrative branch has far-reaching effects on people's wellbeing and success. The objective of the Ministry is to provide citizens with possibilities for personal development through education and cultural services, to guarantee the skills needed in the labour market, to reinforce the national culture, and to promote international cooperation.

הפרט	המשפחה	שוק העבודה	החברה/התרבות	המדינה/הלאום
• מסתגל לשינויים • חשיבה עצמאית וביקורתית • למידה עצמאית • בעל מודעות עצמית • בריא בגופו ונפשו • להט לחיים • בטחון עצמי		• תורם אקטיבי • אחראי על למידתו • יוזם	• מיומנויות הדרושות להתמודדות עם אתגרי העתיד	
ידע			• ידע הדרוש להתמודדות עם אתגרי העתיד	
• בעל מצפן מוסרי • הערכה ליופי	• אחריות כלפי המשפחה	• חותר למצוינות	• אחריות כלפי הקהילה • לוקח תפקיד פעיל בשיפור חיי הסובבים	• אחריות כלפי האומה • אזרח המחובר שורשית לסינגפור • בעל מצפון אזרחי

1. The Desired Outcomes of Education (DOE)¹ are attributes that educators aspire for every Singaporean to have by the completion of his formal education. These outcomes establish a common purpose for educators, drive our policies and programmes, and allow us to determine how well our education system is doing.

2. The person who is schooled in the Singapore Education system embodies the Desired Outcomes of Education. He has a good sense of **self-awareness**, a sound **moral** compass, and the necessary skills and knowledge to take on **challenges of the future**. He is **responsible to his family, community and nation**. He appreciates the beauty of the world around him, possesses a **healthy** mind and body, and has a zest for life. In sum, he is

- a **confident person** who has a strong sense of right and wrong, is adaptable and resilient, knows himself, is discerning in judgment, thinks independently and critically, and communicates effectively;
- a **self-directed learner** who takes responsibility for his own learning, who questions, reflects and perseveres in the pursuit of learning;
- an **active contributor** who is able to work effectively in teams, exercises initiative, takes calculated risks, is innovative and strives for excellence; and,
- a **concerned citizen** who is rooted to Singapore, has a strong civic consciousness, is informed, and takes an active role in bettering the lives of others around him.

ייעודים לדוגמא כפי שמופיעים באתרי משרדי החינוך גרמניה

מערכת החינוך 2030

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
	- כלים להתמודדות עם שוק העבודה והחברה הגלובאליים - עצמאות, אחריות והשתתפות בחברה	- כלים להתמודדות עם שוק העבודה והחברה הגלובאליים - עצמאות, אחריות והשתתפות בתעשייה			מיומנויות
	כלים להתמודדות עם שוק העבודה והחברה הגלובאליים	כלים להתמודדות עם שוק העבודה והחברה הגלובאליים			ידע
					ערכים

Education and research are the foundations for our future. The promotion of education, science and research by the Federal Ministry of Education and Research represents an important contribution to securing our country's prosperity. We promote education and research for they are the foundations on which we will build our future in a changing world. Education provides the basis for leading an **autonomous, responsible and participatory life within industry and society**. Education provides our children with **the tools they need to meet the challenges of a changing and increasingly globalized world**. Research helps us to discover the new and improve on the known. Thanks to excellent research we are finding solutions to global problems and devising strategies for sustainable growth. Research creates previously unknown opportunities in all domains of life, and it keeps our products and services innovative and competitive.

מקור:

<https://www.bmbf.de/en/objectives-and-tasks-1409.html>

ייעודים לדוגמא כפי שמופיעים באתרי משרדי החינוך אירלנד

מערכת החינוך 2030

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
יבוא לאומה מצליחה (בדגש כלכלי)	חינוך והכשרה יבוא לחברה הוגנת וחזקה			חינוך והכשרה יבוא להגשמה עצמית (שתביא להצלחה בנקודות הייחוס האחרות)	מיומנויות
					ידע
					ערכים

Excellent and innovative education and training are the pivot around which personal fulfilment, a fair society and a successful nation should revolve. It is central to sustaining economic success and in converting economic success into building a strong community.

The Programme for Government states that "Education is the key to giving every child an equal opportunity in life. No child should be left behind in economic recovery and we should use our strengthening economy to become a leader in the provision of world-class education and skills."

מקור:

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
				רחב אופקים	מיומנויות
				ידע שמאפשר לאדם לצמוח ולהשפיע על מצבו	ידע
					ערכים

A good education broadens our horizons and gives us good chances in life. Knowledge enables people to grow and influence their situation. Education of children and young people, higher education and research, and adult education come under the category of education and research.

הפרט	המשפחה	שוק העבודה	החברה/התרבות	המדינה/הלאום
מיומנויות	• גילוי הכישרונות האישיים • אישיות חזקה (כדי שיוכלו להשתתף בחברה ולהגשים את עצמם)			
ידע	גילוי הכישרונות האישיים			
ערכים				

The joint realization of an educational environment involving education challenge each learner to discover his or her own talents forms so that each grows into an individual with a strong personality.

... Education has as core mission to form strong personalities. It makes them resilient so that they can fully participate in society and maximize their development.

הפרט	המשפחה	שוק העבודה	החברה/התרבות	המדינה/הלאום
מיומנויות				
ידע	החינוך מאפשר פיתוח אישי שמועיל לאיכות החיים	החינוך מהווה הכנה לתעסוקה		
ערכים			פיתוח תרבות של ערכים משותפים	מעורבות אזרחית המאפשרת סולידריות ודמוקרטיה

In most general terms the purpose of education may be defined through its four primary objectives:

- *personal development that is conducive to the quality of human life,*
- *the preservation and development of culture as a system of shared values,*
- *the pursuit of active citizenship as a prerequisite for the development of society based on solidarity, sustainable development and democratic governance,*
- *and preparation for employment.*

ייעודים לדוגמא כפי שמופיעים באתרי משרדי החינוך דרום אפריקה (פרובינציית הכף המזרחי - Eastern Cape)

מערכת החינוך 2030

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
אזרחות אחראית		יצרנות			מיומנויות
					ידע
					ערכים

To provide learners with opportunities to become productive and responsible citizens through quality basic education.

ייעודים לדוגמא כפי שמופיעים באתרי משרדי החינוך

תובנות מרכזיות מהיעודים שנבדקו

מערכת החינוך 2030

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט
חלק קטן מהמדינות מתייחסות ליעוד החינוך להקניית יסודות שיביאו לאומה מצליחה (אירלנד – הצלחה כלכלית) או לערכים אזרחיים (צ'כיה – סולידריות ודמוקרטיה)	חלק מהמדינות מדברות על הקניית היסודות לפרט לצורך השתלבות בחברה חלק (צ'כיה למשל) מתייחסות מזווית החברה (הקניית ערכים משותפים)	מרבית המדינות (למעט שבדיה) מתייחסות ליעוד מערכת החינוך להקניית היסודות להצלחה בשוק העבודה	התייחסות רק במדינה אחת (סינגפור) – כבוד למשפחה	מרבית המדינות (למעט גרמניה) מתייחסות ליעוד מערכת החינוך להקניית היסודות לפיתוח אישי/איכות חיים/הגשמה עצמית/ שליטה על מסלול החיים

- בכל המדינות היעודים ממוקדים יחסית וכוללים מספר קטן של היגדים (עד 5)
- בסינגפור יש מגוון של יעודים, המשקפים את הערוב התרבותי בין מזרח למערב

בחינת ייעוד משרד החינוך
כפי שבא לידי ביטוי
בחוק החינוך הממלכתי

החוק משנת 1953:

2. מטרת החינוך הממלכתי היא להשתית את החינוך היסודי במדינה על ערכי תרבות ישראל והישגי המדע, על אהבת המולדת ונאמנות למדינה ולעם ישראל, על אימון בעבודה חקלאית ובמלאכה, על הכשרה חלוצית, ועל שאיפה לחברה בנויה על חירות, שוויון, סובלנות, עזרה הדדית ואהבת הבריות.

מטרת החינוך
הממלכתי

תיקון לחוק משנת 1980:

חוק חינוך ממלכתי (תיקון מס' 3), תש"ם-1980 •

1. בסעיף 2 לחוק חינוך ממלכתי, תשי"ג-1953, אחרי "על אהבת המולדת ונאמנות למדינה ולעם ישראל" יבוא "על תודעת זכרון השואה והגבורה".

זבולון המר
שר החינוך והתרבות

מנחם בגין
ראש הממשלה

יצחק גבון
נשיא המדינה

חקיקה - חוק חינוך ממלכתי

מערכת החינוך 2030

תיקון לחוק משנת 2000

(6) לבסס את ידיעותיהם של הילד והילדה בתחומי הדעת והמדע השונים, ביצירה האנושית לסוגיה ולדורותיה, ובמיומנויות היסוד שיידרשו להם כחיהם כבני אדם בוגרים בחברה חופשית, ולעודד פעילות גופנית ותרבות פנאי;

(7) לחזק את כוח השיפוט והביקורת, לטפח סקרנות אינטלקטואלית, מחשבה עצמאית ויוזמה, ולפתח מודעות וערנות לתמורות ולחידושים;

(8) להעניק שוויון הזדמנויות לכל ילד וילדה, לאפשר להם להתפתח על פי דרכם וליצור אווירה המעודדת את השונה והתומכת בו;

(9) לטפח מעורבות בחיי החברה הישראלית, נכונות לקבל תפקידים ולמלאם מתוך מסירות ואחריות, רצון לעזרה הדדית, תרומה לקהילה, התנדבות וחתימה לצדק חברתי במדינת ישראל;

(10) לפתח יחס של כבוד ואחריות לסביבה הטבעית וזיקה לארץ, לנופיה, לחי ולצומח;

(11) להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת היהודית של האוכלוסייה הערבית ושל קבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל, ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל*.

יוסי שריד
שר החינוך

אהוד ברק
ראש הממשלה

אברהם כורג
יושב ראש הכנסת

עזר ויצמן
נשיא המדינה

החלפת סעיף 2. במקום סעיף 2 לחוק העיקרי יבוא:

1. מטרת החינוך הממלכתי:
2. מטרת החינוך הממלכתי:

(1) לחנך אדם להיות אוהב אדם, אוהב עמו ואוהב ארצו, אורח נאמן למדינת ישראל, המכבד את הוריו ואת משפחתו, את מורשתו, את זהותו התרבותית ואת לשונו;

(2) להנחיל את העקרונות שבהכרזה על הקמת מדינת ישראל ואת ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית ולפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים, לשמירת החוק, לתרבותו ולהשקפותיו של הזולת, וכן לחנך לחתימה לשלום ולסובלנות ביחסים בין בני אדם ובין עמים;

(3) ללמד את תולדות ארץ ישראל ומדינת ישראל;

(4) ללמד את תורת ישראל, תולדות העם היהודי, מורשת ישראל והמסורת היהודית, להנחיל את תודעת זכר השואה והגבורה, ולחנך לכבודם;

(5) לפתח את אישיות הילד והילדה, את יצירתיותם ואת כשרונותיהם השונים, למיצוי מלוא יכולתם כבני אדם החיים חיים של איכות ושל משמעות;

* נתקבל בכנסת ביום ט"ז באדר א' התש"ס (22 בפברואר 2000): הצעת החוק ודברי הסבר פורסמו בהצעת חוק 2766, מיום כ"ז בחשון התשנ"ט (16 בנובמבר 1998), עמ' 126.
1. ס"ח התשי"ג, עמ' 137; התשנ"ד, עמ' 269.

ספר החוקים 1729, כ"ג באדר א' התש"ס, 29.2.2000

122

ניתוח הייעוד מתוך חוק חינוך ממלכתי (2000)

מערכת החינוך 2030

המדינה/הלאום	החברה/התרבות	שוק העבודה	המשפחה	הפרט	
	• מיזמיות יסוד כבני אדם • בוגרים בחברה חופשית • השתלבות בחברה			• פיתוח כישרונות ויצירתיות • חשיבה ביקורתית • חשיבה עצמאית • יוזמה • ערנות לחידושים • סקרנות אינטלקטואלית • עידוד פעילות גופנית • ותרבות פנאי	מיזמיות
• תולדות א"י והמדינה • תורת ישראל • תולדות העם היהודי • מורשת ישראל והמסורת היהודית • זכר השואה	• תחומי דעת ומדע • יצירה אנושית לסוגיה לדורותיה • להכיר אוכל ערבית • וקבוצות אוכלוסייה אחרות במדינת ישראל				ידע
• אוהב עמו וארצו • אזרח נאמן למדינה • מכבד את מורשתו • מכבד את לשונו • ערכים יהודיים ודמוקרטיים • כבוד לזכויות אדם • כבוד לשמירת החוק • חתירה לשלום ולסובלנות • מעורבות בחברה הישראלית	• מסירות ואחריות, רצון לעזרה הדדית ותרומה לקהילה • מכבד את זהותו התרבותית • יחס של כבוד ואחריות לטבע • כבוד לתרבות והשקפות הזולת		• מכבד את הוריו ומשפחתו	• אהבת אדם	ערכים